

Algemene Broedvogels Vlaanderen (ABV)

Trends na de eerste
cyclus in een Europees
perspectief

Gaai - Glenn Vermeersch

Sinds de start van het ABV-project in 2007 zijn 5 telseizoenen verstreken. Nadat we in eerdere nummers van Vogelnieuws enkel konden berichten over een vergelijking tussen ABV-data en data uit de Vlaamse broedvogelatlas, is het nu mogelijk om voor het eerst vergelijkingen te maken tussen ABV gegevens uit de eerste cyclus (2007-2009) en de tweede cyclus (2010). Er worden nu trends berekend die gebaseerd zijn op de aantallen per soort geteld in ABV-hokken in 2007 en in diezelfde hokken in 2010. De gegevens van 2011 waren op het moment van schrijven nog slechts gedeeltelijk ingevoerd en worden in dit overzicht nog niet opgenomen.

Zwarte Specht - Glenn Vermeersch

Trends vormen een maat voor toe-of afname. Een trend zegt niets over het aantal broedparen van een soort, noch over de verspreiding, enkel over de evolutie van een hele populatie van die soort in Vlaanderen. In trendberekening wordt uitgegaan van een 'nulsituatie' in het startjaar, in dit geval dus in 2007. Het ABV-project heeft dus vooral een signaalfunctie en vormt de basis voor eventueel verder, trendverklarend onderzoek.

De gegevens van het ABV-project worden tevens, samen met die van 26 andere landen, gebruikt voor de berekening van de 'European Wild Bird Indicator', een structurele indicator die gehanteerd wordt door de Europese Commissie. Het project dat instaat voor de verzameling van de data is het 'Pan-European Common Bird Monitoring Scheme' (PECBMS) dat gecoördineerd wordt door de European Bird Census Council (EBCC). In dit korte artikel zal dan ook vaak verwezen worden naar de Europese situatie.

Verwerking van de data van 2007-2010

Het beschrijven van de statistische methode achter de verwerking van de ABV-data valt buiten de opzet van deze nieuwsbrief. In december van dit jaar of ten laatste in januari-februari van 2012 zal een uitgebreider INBO-rapport verschijnen waarin deze uitvoerig wordt toegelicht.

Resultaten

In Tabel 1 worden de resultaten weergegeven voor een selectie van 92 soorten. De eerste twee kolommen geven de trend op basis van de ABV-data uit 2007 en 2010 samen met hun significantieniveau. Veel waarden zijn niet significant. Dit betekent niet noodzakelijk dat de trend foutief is, enkel dat de onzekerheid nog groot is. Die onzekerheid wordt in vele gevallen veroorzaakt doordat de waarden gebaseerd zijn op een subset van 234 in beide jaren getelde hokken. In de toekomst zal die onzekerheid verder afnemen zoals ook voorzien in de aan het project voorafgaande bepaling van de steekproefgrootte (Onkelinx et al. 2007). Naar verwachting zal de steekproefgrootte, wanneer alle waarnemingen van 2010-2011 zijn ingevoerd, verder groeien tot 563. Op het einde van 2012 verwachten we uit te komen op ca. 900 getelde én herhaalde hokken.

Onzekerheid wordt ook veroorzaakt door het in lage aantallen voorkomen van sommige soorten (bv. Wielewaal, Vuurgoudhaantje, Spotvogel, Putter). We stellen echter ook vast dat de foutenvlaggen op de indexwaarden (niet getoond in de tabel, weldra wel raadpleegbaar op de website van het INBO) groter worden in 2010, ook voor de algemene soorten. Dit kan betekenen dat de inspanning geleverd in 2010 mogelijk lager ligt, een belangrijk aandachtspunt voor de volgende jaren! Kolom 3 en 4 geven een soort trend van het areaal weer samen met het significantieniveau. De waarden zijn gebaseerd op een vergelijking tussen gemeenschappelijk getelde hokken tijdens de atlasperiode (2000-2002, Vermeersch et al. 2004) en de eerste cyclus van het ABV-project (2007-2009). Er werd per soort gekeken naar het percentage hokken waarin ze voorkomt in beide perioden, ongeacht de aantallen. Positieve waarden wijzen dus op een toename van het aantal bezette hokken en negatieve waarden op een afname.

De laatste twee kolommen geven de situatie in Europa weer en zijn gebaseerd op monitoringprojecten zoals het ABV in 26 verschillende Europese landen. Voor meer informatie over de Europese trendberekening en de verschillende nationale projecten verwijzen we naar de homepage van de EBCC, www.ebcc.info. Door de vele langlopende projecten is het nu mogelijk aan te geven voor welke soorten de grootste toe- of afname in het verleden heeft plaatsgevonden. Voor vele aan landbouw gebonden soorten vond de grootste afname al decennia geleden plaats en is de trend momenteel aan het stabiliseren op een laag niveau.

Kraaiachtigen lijken in Vlaanderen nog steeds toe te nemen. Zowel Ekster, Kauw, als Zwarte Kraai vertonen significant positieve trends. Gaaien nemen ook toe en hebben ook hun areaal verder uitgebreid sinds 2000. In geheel Europa gaat die trend ook op voor de lange termijn, maar met uitzondering van Zwarte Kraai en Gaai geldt dat niet langer voor de korte termijn.

De trends onder de typische bossoorten wisselen sterk. De negatieve trend van Goudhaan is mogelijk een gevolg van de relatief koude winter van 2009/2010. Ook de winter van 2010/2011 was sneeuwrijk en dat zal zich mogelijk vertalen in een nog verdere afname. Ook van Kuifmezen is bekend dat ze snel in aantal kunnen terugvallen tijdens een koude, sneeuwrijke winter, maar dat blijkt (nog) niet uit de gegevens. Daarover volgend jaar meer. Een soort die ontsnapt aan ons winterweer, maar het toch erg slecht doet, is Gekraagde Roodstaart, niet toevallig een soort van de Rode Lijst (Devos et al. 2004). Ook Matkop en Nachtegaal blijven het slecht doen. Matkop is met voorspog de zeldzaamste mezensoort geworden en ook

Goudhaan - Glenn Vermeersch

Tabel 1 - Resultaten van het ABV-project 2007-2010 in een Europese context

Soort	KT-Trend 2007-2010	Sign.	Trend Areaal 2000-2007	Sign.	LT-Trend Europa	KT-Trend Europa
Bergeend	-13	NS	1	NS	-	-
Blauwborst	7	NS	-1	NS	-	-
Boerenzwaluw	17	NS	-3	NS	-17	-21
Bonte vliegenvanger	151	NS	0	NS	-18	-20
Boomklever	8	NS	12	***	75	-7
Boomkruiper	-17	NS	8	*	-17	46
Boomleeuwerik	80	NS	-1	NS	32	40
Boompieper	-5	NS	1	NS	-49	-33
Bosrietzanger	16	NS	-9	***	23	-8
Braamsluiper	35	NS	-2	NS	-13	14
Buizerd	53	NS	8	***	102	-6
Dodaars	-49	NS	-2	NS	-	-
Ekster	34	*	2	NS	5	-30
Fazant	18	NS	9	***	-	-
Fitis	1	NS	-13	***	-34	-33
Fluiter	180	NS	0	NS	-30	-26
Fuut	-13	NS	-2	NS	-	-
Gaai	36	NS	9	***	30	37
Geelgors	163	*	-3	NS	-39	-19
Gekraagde roodstaart	-43	*	-4	NS	-2	34
Gele kwikstaart	12	NS	-4	NS	-72	-28
Gierzwaluw	155	*	1	NS	-3	13
Glanskop	-26	NS	0	NS	-30	-9
Goudhaan	-41	*	-4	NS	-19	-39
Goudvink	284	NS	0	NS	-54	-35
Grasmus	25	NS	-13	***	36	15
Graspieper	-31	*	2	NS	-60	-47
Grauwe vliegenvanger	36	NS	-9	***	-48	-26
Groene specht	-11	NS	17	***	66	66
Groenling	38	NS	5	NS	31	-11
Grote bonte specht	28	NS	0	NS	68	27
Grote lijster	-13	NS	-11	***	-23	-5
Grutto	-22	NS	1	NS	-56	-51
Heggenmus	16	NS	0	NS	-37	-18
Holenduif	28	NS	0	NS	14	14
Houtduif	28	***	11	***	100	29
Huismus	6	NS	2	NS	-62	-17
Huiszwaluw	207	NS	3	NS	-16	-17
Kauw	114	***	16	***	12	-15
Kievit	-28	NS	2	NS	-48	-32
Kleine bonte specht	118	NS	1	NS	-71	-51
Kleine karekiet	-12	NS	-2	NS	-7	-14
Kneu	4	NS	-17	***	-60	-47
Koekoek	24	NS	-5	NS	-13	-6
Koolmees	18	*	12	***	16	17
Krakeend	12	NS	-1	NS	-	-
Kramsvogel	65	NS	-2	NS	5	-36
Kuifeend	41	NS	-5	*	-	-
Kuifmees	17	NS	1	NS	-29	-13
Kwartel	49	NS	2	NS	-	-

Soort	KT-Trend 2007-2010	Sign.	Trend Areaal 2000-2007	Sign.	LT-Trend Europa	KT-Trend Europa
Matkop	-21	NS	-7	***	-59	-40
Meerkoet	40	NS	-3	NS	-	-
Merel	6	NS	10	***	18	15
Nachtegaal	-46	NS	-3	*	-61	0
Patrijs	-33	NS	4	NS	-81	-64
Pimpelmees	9	NS	9	*	38	30
Putter	458	NS	2	*	-15	-7
Rietgors	29	NS	-1	NS	-13	1
Rietzanger	-11	NS	1	NS	-19	3
Ringmus	-54	NS	-12	***	-55	7
Roodborst	-3	NS	8	*	31	18
Roodborsttapuit	40	NS	2	NS	-	2
Scholekster	45	NS	10	***	-	-
Slobeend	12	NS	-2	NS	-	-
Sperwer	57	NS	2	NS	31	-7
Spotvogel	74	NS	-9	***	-44	-15
Spreeuw	4	NS	-1	NS	-56	-8
Sprinkhaanzanger	40	NS	1	NS	-36	8
Staartmees	91	NS	2	NS	91	16
Tafeleend	-18	NS	-2	NS	-	-
Tjiftjaf	0	NS	7	*	78	-11
Torenvalk	-28	NS	-3	NS	-16	-25
Tortel	26	NS	-9	***	-69	-26
Tuinfluter	39	NS	-10	***	-17	-14
Turkse tortel	13	NS	9	***	73	94
Veldleeuwerik	-19	NS	-3	NS	-42	-13
Vink	9	NS	14	***	6	-5
Vuurgoudhaantje	176	NS	-1	NS	-12	-28
Waterhoen	-27	NS	-6	*	-	-
Waterral	71	NS	-2	*	-	-
Wielewaal	105	NS	-7	***	29	43
Wilde eend	53	NS	0	NS	63	-17
Winterkoning	-13	NS	8	*	60	11
Wintertaling	-27	NS	-2	NS	-	-
Witte kwikstaart	-10	NS	-1	NS	-16	-29
Wulp	-26	NS	2	NS	-	-
Zanglijster	23	NS	5	NS	-2	24
Zwarte kraai	39	*	4	NS	23	11
Zwarte mees	-22	NS	3	NS	-2	-13
Zwarte roodstaart	-15	NS	-7	*	38	-3
Zwarte specht	18	NS	3	*	172	77
Zwartkop	17	NS	1	NS	102	35

Legende:

KT-trend 2007-2010: Korte termijn-trend op basis van de vergelijking van aantallen per soort per ABV-hok in 2007 en 2010. De waarden zijn percentages en zijn afwijkingen van de basiswaarde 1 die aan het jaar 2007 werd toegekend. Per waarde wordt aangegeven of ze significant is (***) $p < 0.001$ en * $p < 0.05$) of niet (NS).

Trend Areaal 2000-2009: De waarden zijn percentages die een maat geven voor de bezettingsgraad van kilometerhokken die zowel in de atlasperiode (2000-2002) als in de eerste cyclus van het ABV-project (2007-2009) werden geteld. Per waarde wordt aangegeven of ze significant is (***) $p < 0.001$ en * $p < 0.05$) of niet (NS).

LT Trend en KT Trend Europa: De waarden zijn percentages en zijn afwijkingen van de basiswaarde 1 die aan het startjaar (1986 voor de lange termijn (LT) en 1999 voor de korte termijn (KT)) werd toegekend.

elders in Europa neemt de soort in ijf tempo verder af. Het is onduidelijk in hoeverre klimaatopwarming hier een rol speelt. Positiev ere trends vallen op te tekenen bij de verschillende spechtensoorten met uitzondering van Groene Specht die echter wel haar areaal nog heeft uitgebreid in het voorbije decennium. In Europa lopen die trends parallel met uitzondering van Kleine Bonte Specht die spectaculair achteruit gaat, zowel op de korte als de lange termijn.

Hoewel de afname van de landbouwsoorten in Europa stilaan stabiliseert, lijkt die in Vlaanderen toch nog steeds door te zetten, in tegenstelling tot wat bleek uit de areaalvergelijking tussen atlas- en ABV-project. Soorten als Graspieper, Grutto, Patrijs, Veldleeuwerik, Kievit, Torenvalk en Ringmus nemen nog steeds (al dan niet significant) af. Grauwe Gors valt ondertussen reeds door de mazen van het ABV-net wegens te zeldzaam geworden.

Evaluatie

Het ABV-project staat duidelijk vast op de rails in Vlaanderen en dankzij de samenwerking met Natuurpunt Studie is het in vele vogelwerkgroepen al flink ingeburgerd. De invoersite broedvogels.inbo.be werkt goed, hoewel de gebruiksvriendelijkheid lager ligt dan bv. waarnemingen.be. Het is echter niet mogelijk beide invoerportalen te combineren omwille van de wel heel specifieke data die in het kader van ABV worden verzameld.

Tijdens de verwerking, en in overleg met de statistici, kwam nog eens het belang van de paarsgewijze waarnemingen naar voren. Dit betekent dat hokken die steeds geteld worden volgens de gevraagde 3-jaarlijkse cyclus meer waardevolle gegevens opleveren dan hokken waar van die cyclus wordt afgeweken. We stelden ook vast dat de inspanningen voor het ABV-project heel licht afnamen in de loop van de voorbije 5 jaren. Sommige hokken die werden geteld in de eerste cyclus werden ofwel nog niet ingevoerd voor de tweede cyclus, ofwel werden ze niet langer geteld. We hopen op de eerste mogelijkheid en willen er bij iedereen nog eens op aandringen de achterstallige data zo snel mogelijk in te voeren. Op die manier worden onze trendberekeningen robuuster en leveren we betere data aan onze beleidsmakers én aan Europa.

Tabel 1 van dit artikel zal weldra op een apart onderdeel van de INBO-website verschijnen. De trendindexen zullen dan op geregelde tijdstippen worden geupdate en via de ABV flitsen van Natuurpunt Studie worden alle medewerkers hiervan op de hoogte gehouden.

Ten slotte nog een hartelijk woord van dank aan alle medewerkers voor de geleverde tel- en invoerinspanningen!

Glenn Vermeersch & Thierry Onkelinx

Glenn.vermeersch@inbo.be

Torenvalk - Glenn Vermeersch

